

РАЗВОЈ МУЗИЧКОГ СЛУХА КРОЗ ПЕВАЊЕ ДЕЧИЈИХ ПЕСАМА

Апстракт: У раду је дефинисан појам музичког слуха, односно апсолутног и релативног музичког слуха. Музички слух се развија слушањем музике, певањем песама и свирањем. Посебан акценат ставља се на певање дечијих песама као једне од могућности развоја ове музичке способности.

Кључне речи: музички слух, апсолутни слух, релативни слух, певање песама, песме – модели, хорско певање.

УВОД

Песма представља емотивни израз и потребу сваког човека, развија племенита осећања и ствара ведро расположење. Певање песама доприноси развоју музичких способности, осећаја за ритам, музичког памћења, гласовних могућности и музичког слуха.

Способност да се разликују, препознају и памте акустичко-музички односи представља музички слух, као и способност придавања одређеног музичког значења одслушаном звуку и као такав је научена функција, за разлику од немусичког слуха који је урођен. Музички слух није само претпоставка, већ резултат процеса стицања интонативне вештине, односно музичких појмова. По речима Рубинштајна, музички слух је веома комплексна појава која је историјски условљена и врло различита од биолошког слуха који имају, на пример, животиње. Током развоја музичке свести она се развијала и мењала. Та промена се може пратити хронолошки, при чему се може уочити како је музички слух пролазио кроз фазе.

Два су основна аспекта у којима се може јавити музички слух: апсолутни и релативни.

ПОЈАМ АПСОЛУТНОГ И РЕЛАТИВНОГ СЛУХА

Способност да се без коришћења музичких инструмената препозна и именује одређени музички тон назива се апсолутни слух, као и да се захтевани тон изведе. На пример, особа која има апсолутни слух може да препозна и именује одеђени тон одсвиран на неком инструменту, а да при том није погледала који

је тон одсвиран и није чула неки други познати тон. Често таква особа може и да репродукује задати тон, на пример, певањем или звиждањем.

Да ли је апсолутни слух урођен или стечен? Ово питање поставља се већ деценијама и предмет је истраживања свих аутора студија о апсолутном слуху. Ставови су, наравно, различити и јасно су се издвојила два мишљења: једни сматрају да је апсолутни слух урођена способност и генетски условљен, а други мисле да се апсолутни слух може стећи и научити упорном вежбањем.

Апсолутни слух није неопходан за успешно бављење музиком¹, нити је битан услов музикалности. С друге стране, особе које поседују апсолутан слух имају одређене предности које су обичном слушаоцу непознате. Истраживачи наводе да је то корисна способност пре свега за диригенте, виолинисте, као и за певаче. Нарочито је котристан при певању *прима висша* зато што помаже у прецизној интонацији. Затим, при слушању музике јер тако дело може боље да се разуме, мада апсолутни слух може и да оптерети, измори и смета уживању.² Неки, с друге стране, и не обраћају пажњу на своју неуобичајену способност.³ Али, апсолутни слух није предуслов за естетско уживање у музици. Слушајући музичко дело може да ужива свако без обзира на то да ли има апсолутни слух или не.

Поседовање и вредност апсолутног слуха за бављење музиком може бити за неког веома значајно и неопходно, за неког корисно, а опет, за неког, сасвим неважно и небитно. Ипак, без обзира на то ко какво мишљење заступа, за успешну музичку активност неопходан је релативни слух.

Већина психолога који се баве проучавањем музикалности и музичких способности пресудну улогу дају релативном, а не апсолутном слуху. О томе сведочи и чињеница да испитивање апсолутног слуха није укључено ни у један тест музикалности. Апсолутни слух, као што је већ напоменуто, доноси неке предности, врло је користан елемент музикалности, али није неопходан.

Релативни слух као и апсолутни, истраживан је од стране многих научника који су на основу добијених резултата истраживања покушали да што прецизније дефинишу појам релативног слуха. Већина испитивача је долазила до закључка да одлучујућу улогу у релативном слуху игра схватање интервала као основне музичке творевине. Смисао за интервале је специфична музичка способност која се може сматрати веома поузданим критеријумом музикалности. Слаб смисао за интервале или чак непостојање тог смисла умањује или онемогућује схватање музике и естетски доживљај. С друге стране, неки аутори сматрају да способност да се задати интервал исправно имену-

---

¹ Апсолутни слух нису имали Шуман, Чајковски, Вебер, Брукнер, Вагнер, Стравински и много других композитора, а опет су створили врхунска музичка дела.

² Неки од испитаника су одговорили: „Ја сам једном покушао слушати увод у *Тристана* и то ме је толико изморило да сам заспао“, „Понекад пратим, али ми омета уживање“. Павел, Р., оп. цит., стр. 56

³ „Ја слушам као да немам апсолутни слух“, „Не пратим свесно, него се догађа само по себи, као речи код читања“, Павел, Р., оп. цит., стр. 57

је или понови певањем, не означава у потпуности релативни слух јер у њега улази и хармонски слух који није само примена интервалског слуха у вишегласју. На пример: дурски и молски трозвук се не разликују тако што се врши свесна анализа терци, већ се разликују као целокупно сазвучје. Ипак, без релативног слуха нема мелодије, нема хармоније, нема тоналитета; у крајњој линији све почива на релативном слуху. Релативни слух, у ствари, представља способност препознавања, одређивања и извођења интервала, мелодија, хармонија, тонских родова, тоналитета и модулација. Ову способност може изградити свака особа вежбањем.

Врло често се упоређују особе које имају апсолутни слух са онима који имају добро развијен релативни слух. Предност се увек даје особама са релативним слухом зато што се релативни слух вежбањем може толико развити и усавршити да ни у ком погледу не заостаје за апсолутним слухом.⁴

РАЗВОЈ МУЗИЧКОГ СЛУХА КОД ДЕЦЕ

Дете почиње да опажа свет око себе од најранијег детињства и већ тада је способно да разликује тонове по њиховој висини и јачини. Данас се веома велики број деце још од најранијег детињства васпитава у предшколским установама и њихово најраније музичко образовање зависи и од ангажовања и заинтересованости васпитача.

а) Певање песама у предшколском узрасту

Деца у млађој групи (3–4 године) имају још неразвијен слух и зато на почетку припремног периода треба што више пажње посветити томе да игре и друге дечије активности буду усмерене ка развијању музичког слуха. За овај период су карактеристичне такозване игре тишине⁵, затим игре имитирања гласова других животиња. Певање песама овако мале деце у ствари и није право певање, више личи на неку врсту говора или рецитовања на истом тону јер нису у стању да репродукују мелодију са тоновима разних висина. Да би се дечији глас правилно развио треба га најпре поставити помоћу разних игара на истом тону (на пример: певање кратких реченица или стихова). С временом се постепено проширује обим дечјег гласа и правилним систематским радом може се постићи интонативно чисто певање. Вежбе за дисање, као и игре за развој слуха треба изводити непосредно пре учења нове песме или обнављања већ научене.

Деца млађе групе треба да певају најједноставније кратке песме у распону кварте, а касније се тај обим проширује на интервал квинте. У овом

---

⁴ У даљем тексту, под појмом музички слух подразумеваће се релативни слух јер настава музичке културе има за циљ развијање релативног слуха код деце, а деца код које се уочи изузетан слух упућују се у музичке школе на више усавршавање.

⁵ Игре тишине се могу изводити у природи где деца ослушкују зујање пчела, шуштање лишћа, певање птица или у затвореном простору где деца добијају поједине задатке које треба да изврше у тишини.

периоду дечији говорни апарат још увек није довољно развијен, као ни њихов слух и зато би најбоље било да у првим месецима више слушају музику него да певају. Од велике важности је да васпитач што више пева деци. Песме које се бирају треба да буду кратке, једноставне и да одговарају интонацији дечијег гласа у овом периоду развоја, а који се креће у почетку од e¹ до a¹, на пример:

Бубамара

Надежда Вукомановић

1. Ле - ти, ле - ти, бу - ба - ма - ра, пре - ко по - ља, пре - ко ре - ка,
 2. Ле - ти, ле - ти, бу - ба - ма - ро, пре - ко по - ља, пре - ко ре - ка,
 мож - да и њу нег - де че - ка ка - о де - цу ча - ша мле - ка.
 а - ко же - лиш пи - ти мле - ка, че - ка - мо те ја и се - ка.

а касније од d¹ до a¹:

Јабучице црвена

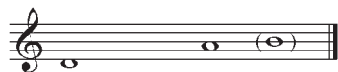
Јован Јовановић Змај

Непознати аутор

Ја - бу - чи - це цр - ве - на на ви - со - кој гра - ни,
 хај - де, хај - де ја - бу - ко дај на зем - љу пад - ни.

Веома често се дешава да песме које су предвиђене за обраду не одговарају гласовним могућностима деце и зато их је потребно транспоновати у тоналитет који ће бити погодан за извођење.

Деца средње групе (4–5 година) и старије групе (5–7 година) треба да обнављају већ научене песме, а нове које ће учити проширују обим њиховог гласа.

средња група

старија група

б) Песма у нижим разредима основне школе

Настава музичке културе у првим годинама школовања надовезује се на искуства која су деца стекла у предшколском добу. Она још увек нема карактер свесног стицања музичких појмова.

Један од основних задатака наставе музике је развијање слуха деце. Активним слушањем музичких дела, певањем и свирањем развија се музички слух.⁶ При одабиру песме, осим примерености узрасту, треба обратити пажњу да буду мелодијски лаке, певљиве и строфичне. Певање песама је централна активност у настави музичке културе у основној школи.

„Радост у пјесми, способност доживљавања музике и свакодневна потреба за пјесмом и игром у тој развојној доби много су важнија него „освјештавање“ градива (обично проведено вербалистички и сухопарно), за које велика већина нема још потребних искустава. Бит ће за то касније доста времена!“

Деца у првом, другом и трећем разреду углавном певају по музичком слуху и посебно треба обратити пажњу на развој дечијег гласа, интонацију и изговор. Песме морају бити приступачне и јасне. У овом периоду песме се уче методом учења песме по слуху, а тек касније певањем из нотног текста, при чему ће много помоћи учење песама – модела.

У процесу рада на развијању музичког слуха важну улогу има и рад на постављању тонских висина, односно основних тонова, које подразумева фиксирање тонских висина у свести ученика и успостављање одговарајућег односа међу њима. Песме које се користе за постављање тонских висина представљају песме – моделе које почињу једним од седам солмизационих слогова, на пример:⁷

Музички примерци са нотацијом и српским транскрипцијом:

До-шлами ба - ка на па- зар, Ре- дом, ре-дом и - ду сви

Ми и - де - мо Фа - ли - ла

Сол ми дај, сол ми дај, Ла - за - ра мај - ка

Си - ни сун - це

⁶ Буквић, И.: *Методика наставе музичког васпитања*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1989, стр. 16–17

⁷ Овде су наведене само неке песме које могу послужити као модели, требало би их допуњавати новим и мењати. За тон ДО могу се користити још и „До, до, шта је то?“, „Домаћине

Како певање песама представља саставни део наставног програма, препоручује се савладавање што већег броја модела у оквиру предвиђеног фонда. Учење модела спроводи се методом учења песме по слуху. Из целине песме се издваја почетни тон (иницијалис) и доводи се у везу са положајем одговарајуће ноте у линијском систему. Везивање иницијалиса за звук и положај у линијском систему појачава могућности запамћивања. Често понављање модела омогућује трајно запамћивање иницијалиса, као и њихову примену и препознавање у другим песмама. Модели се могу хармонизовати, али само онда када наставник зна како се бира акордска пратња⁸, што је препоручљиво ради тачног и интонативно чистог извођења песме – модела. Ученици могу и сами да прате своје певање на мелодијским ударалкама, што је битно нарочито за ученике са слабије израженим музичким способностима. Музички слух, као и музикалност брже и боље се развија групним певањем, а не појединачним – индивидуалним.

в) Певање у хору

Хор као ваннаставна активност пружа још једну могућност за развој децијег слуха. Хорско певање, између осталог, развија мелодијски и хармонски слух. Међутим, чланови хора не могу бити сва деца, већ само она која поседују одређене музичке способности. Велики број деце не опажа тонове по висини и због слабог слуха не прави разлику између ниских и високих тонова. Зато се таква деца не бирају за чланове хора јер „кваре“ песму и отежавају учење песме. Из тог разлога је веома важно постојање разредних хорова. Деца са слабијим слухом свакако неће моћи да иду у корак са другом децом, али како да развијају слух ако им се забрани певање? Веома је погрешно рећи детету да не зна да пева. Тако се ствара аверзија према певању, деца се повлаче и не желе да учествују у учењу песме. Свако дете може да напредује ако му се пружи прилика да пева у складу са својим могућностима. Певање у разредном хору има задатак да помогне развоју сваког појединца у границама њихових способности. Децу са слабијим слухом треба распоређивати поред деце са изразитим слухом. На тај начин им се помаже да сигурније и боље опажају, а затим и изведу одређену мелодију. Треба их чешће обилазити, послушкивати и исправљати, при чему треба бити посебно обазрив јер се таква деца брзо деморалишу и изгубе вољу за певањем. Наравно, приликом исправљања треба бити стрпљив, смирен и без нервозног реаговања пошто таква реакција застрашује и обесхрабрује децу. Само стрпљивим радом могу на време да се открију узроци грешака и на тај начин их је лакше отклонити.

роде мој“; „Дође л’ Мара“; за тон РЕ – „Ресаво водо ладна“; за тон МИ – „Ми је у средини“; за тон ФА – „Фала ти, Боже“; за тон СОЛ – „Солченце захаја“; за тон ЛА – „Лазар ми коло водио“; за тон СИ – „Синоћ мајка оженила Марка“, „Сијај, сијај, сонченце“, „Синоћ је куца лајала“.

⁸ З. Васиљевић даје примере хармонизације појединих финалиса: завршни тон МИ; терцим завршетком мелодије тоничне хармоније; РЕ – обавезно са акордом од тона ре наниже, ре-си-сол, никада са д-молем (уместо наведеног квинтакорда, могуће је дати само лежећи тон ДО или дисонантни сазвук ре-до-сол); тоника дура хармонизује се на уобичајен начин.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Складно и култивисано певање утиче на дете да постане сензибилно и умерено у говору, а прегласно, грубо и сурово певање доприноси развоју грубости и бруталности детета.

„Пева домородац када се обраћа непознатим силама, пева мајка кад успављује своје дете, пева радник кад ради, пева сељак у пољу и дете у својим играма, певуши старац кад засја сунце, пева онај који воли и ко се нада.

И тек кад би се човечанству забранио певање, схватили бисмо да је оно потреба људскога живота.“ (Манастериотти 1979: 5)

Певањем песама се развија музички слух, али исто тако и друге музичке способности, осећај за ритам, музичко памћење и гласовне могућности деце. Текстови песама проширују знања и искуства деце и самим тим доприносе интелектуалном развоју детета.

ЛИТЕРАТУРА

- Братић, Томислав (2001), *Музичка култура у разредној настави*, Учитељски факултет у Јагодини, Факултет уметности у Приштини
- Васиљевић, Зорислава (2000), *Методика музичке писмености*, Београд
- Ивановић, Мирјана (1981), *Методика наставе музичкој васпитања у основној школи*, Нота, Књажевац
- Којов-Буквић, Ирена (1989), *Методика наставе музичкој васпитања*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Манастериотти, Вишња (1979), *Зборник њесама и шара за дјецу*, Школска књига, Загреб
- Павел, Ројко (1982), *Психолошке основе интонације и ритма*, Музичка академија, Загреб
- Ракијаш, Бранко (1965), *Пјесма и шара*, Школска књига, Загреб
- Станчић, Божидар – Драгић, Александар (1970), *Мале музичке радосности*, Нота, Књажевац
- Стевановић, Божидар (1964), *Песме за предшколску децу*, Завод за издавање уџбеника, Београд
- Стојановић, Гордана (1996), *Настава музичке културе од I до IV разреда основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Стоковић, Петар (1988), *Настава музичке културе од I до IV разреда основне школе*, Нота, Књажевац, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Узелац, Милан (2006), *Horror musicae vacui (Requiem za muziku i muzičare XX veka)*, Вршац
- Хаднађев, Мирко (1971), *Ог аудиције до концерта*, Културни центар, Нови Сад
- Хиба, Надежда (1986), *Музика за најмлађе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд

Jelena Grkic

DEVELOPING AN EAR FOR MUSIC BY SINGING CHILDREN'S SONGS

SUMMARY

To have an ear for music means to possess an ability to differentiate, memorize and recognize acoustic-music relationships, and the ability to understand the specific musical meaning of a heard sound, as opposed to the hearing sense employed in everyday life. Song singing is the main activity in teaching the school subject Music and the best tool for developing in children an ear for music, their musical abilities, a sense of rhythm, musical memory and their singing skills.